

בארה של תורה

עלון תורני לפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן מח"ם רינונה של תורה

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 183 אלול ה'תשע"ו

העלון מוקדש לע"ג סוליקה בת רחל חייבי ע"ה ע"י נכדה ר' יאיר חן הי"ד

כי תבא

מהי המתנה שלך ?

"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו וגו'" (כו, ג)

במסכת כתובות (קה, ב) אמרו "כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים". וצריך ביאור מדוע דימו הדבר לביכורים יותר משאר מתנות כהונה.

והנה פירש"י "אשר יהיה בימים ההם- אין לך אלא כהן שבימך כמו שהוא. ואמרת אליו- שאינך כפוי טובה". והקשה הרמב"ן "לא הבינותי זה, כי אמנם בענין הזקן ראוי לומר "אל השופט אשר יהיה בימים ההם" (לעיל יז, ט), שאף על פי שאינו גדול וחכם כשופטים הראשונים אשר היו לפנינו צריך לשמוע לו, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו, אך בהקרבת הביכורים למי יביאם אם לא לכהן אשר יהיה בימיו".

אולם הנה הלכה כדעת חכמים (ביכורים ג, יב) שהביכורים ניתנים דוק לאנשי משמר ולא לכל כהן שירצה הבעלים לתת, ועל פי זה ביאר הגאון רבי ישראל יעקב פושר בספר אבן ישראל על התורה את דברי רש"י, שהשמיענו הכתוב שלא יעכב את הביכורים עד שיוזמנו כהנים תלמידי חכמים, אלא יתנו לכהנים שבאותו משמר אף שאינם חכמים בתורה, כי "אין לך אלא כהן שבימך כמו שהוא". וזה בשונה משאר מתנות כהונה שצריך ליתן אותם דוק לכהן תלמיד חכם [כמבואר במס' חולין קל, ב].

וטעם החילוק בין ביכורים לשאר מתנות כהונה נובע מכך שחיוב הבאת הביכורים אינו כדי שיהיה מוזן לכהן וכשאר מתנות כהונה, אלא ענינו הוא כדי שידע האדם שכל השפעת הטוב באה לו על ידי הכהנים העובדים בבית המקדש, כמו שנאמר "זה שער השמים" שביית המקדש הוא השער והמבוא לשפע היורד לעולם, ועל ידי עבודת הכהנים המכפרים על כלל ישראל בעבודת הקרבנות זוכים ישראל לאותו שפע.

וזהו "ואמרת אליו- שאינך כפוי טובה", שלא רק שהנך מכיר בטובה שעשה ה' עמך, אלא שאף מכיר אתה בטובה שגמל עמך הכהן בעבודתו. ברם בומן הוזה שאין עבודת הכהנים יורד השפע לעולם על ידי התלמידי חכמים שעוסקים בתורה, והשולח מתנה לתלמיד חכם הרי זה מחמת שמבין ויודע שכל השפע שזכה בו הוא בזכות תורתו של התלמיד חכם ולכן שולח לו מתנה בתור הכרת הטוב, והרי הוא ממש בבחינת מביא בכורים שמכיר טובה לכהן.

על מה ולמה להכיר טובה ?

"ואמרת אליו הגדתי היום" (שם)

פירש"י "ואמרת אליו- שאינך כפוי טובה". יש להתבונן מהו לשון "כפוי טובה". ובספר השרשים לרד"ק (שורש כפה) ביאר ש"כפוי" הוא כמו 'הכופה ומטה מנגד עיניו את הטובה שנעשתה עמו".

ונראה לפרש בענין אחר, ש'כפוי' הוא מלשון כיסוי, וכמו שאמרו (שבת מב, ב) "אבל כופה עליה כלי נעל ביצה שנולדה בשבת] שלא תישבר". וכן אמרו (פסחים ו, א) "המוצא חמץ בביתו ביום טוב כופה עליו את הכלי", וכן פירש בתורה תמימה (בראשית פ"ג הע' ז). וכמו כן מי שהוא כפוי טובה הרי שהטובה מכוסה ונסתרת ממנו ומחמת כן מתעלם הוא ממנה.

ולא כפירוש הרד"ק שהוא כופה ומטה עצמו מלראותה, אלא שהוא מתייחס לטובה כאילו כפויה ומכוסה היא. הוי אומר ש'כפוי טובה' היינו מי שכופה ומכסה את הטובה.

ונראה שכן פירש השפתי חכמים, שכתב כאן "כפוי הוא מלשון 'הכפישני באפר'" (איכה ג, ט), ושם הוא הרי מלשון כפיה וכיסוי, וכמו שכתב התוספות יו"ט במסכת אהלות (פ"ה מ"ו).

ב. ונראה שנחלקו הראשונים בב' הביאורים הנ"ל. שהנה אמרו במסכת ע"ז (ה, א) "מי יתן והיה לבבם זה להם. אמר להן משה לישראל! כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל! מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר: תן אתה. כפויי טובה, דכתיב (במדבר פכ"א) "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל". בני כפויי טובה, דכתיב (בראשית פ"ג) האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל".

ופירש"י "כפויי טובה- אינן מכירין להחזיק טובה לבעלים". אך התוס' פירשו "לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך".

וכתב התורה תמימה (שם) שפשטות הענין מורה כפירוש התוס', כי לרש"י קשה, שכיון שחסר לו הרגש ההכרה ואינו מודע כלל לטובה שנעשתה עמו ואינו מתבונן בה אם כן מה שייך לשון כפוי טובה, שהרי פירוש המילה כפוי הוא מענין כיסוי, וכשאינן מרגישים ומכירים בדבר לא שייך כיסוי. ויותר מוכח כפירוש התוס', שהאדם מודע לטובה אך אינו רוצה להודות בכך, וכאילו הניח עליה כיסוי ומתעלם ממנה. [והוסיף, שכן מוכח מהראיה שהביאה הגמ' מאדם הראשון, שכפויי טובה באמת מכירים בטובה אלא שאינם רוצים להודות בה, שהרי בודאי לא שייך לומר שלא הכיר אדם בטובתו זו, שהרי מפורש אמרו (יבמות סג, א) שלא נתקרה דעתו עד שנבראה חוה, וכן אמר הוא בעצמו "עצם מעצמי". וכן מוכח מהראיה השניה שהביאו בגמרא שישראל היו כפויי טובה ממה שאמרו "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל", שהרי בודאי היו מרגישים ומכירים בטובת המן שבא להם בנחת ובנקל, והיו טועמין ממנו טעם כל מיני מאכלים, אלא שלא רצו להודות בטובה שיש בדבר].

ואמנם, צריך לומר שרש"י פירש ש'כפוי' אינו מלשון כיסוי, אלא כהרד"ק שהאדם כופה ומטה מנגד עיניו את הטובה, וכאילו לא נעשתה עימו כלל והוא מתכסה לה ולא רק שאינו מודה בה. [ונצריך לומר שרש"י פירש שכשהאדם מוצא פגם בדבר הוא מתכסה לטובה שיש בו ושוכח ממנה כלא היתה, וכאילו הדבר כולו קלוקל ורעה עבורו (וכדברי הרד"ק שמטה עיניו מהטובה ואינו מבט בה כלל). ובאופן זה יתבאר ענין אדם הראשון ובני ישראל והמן].

ג. ונפקא מינא להבנת המושג 'הכרת הטוב', שלרש"י היינו שהאדם יתבונן ויכיר ויהא מודע לטובה ולא יטה עיניו ממנה ולא יתכסה לה. ולרד"ק הרי גם כפוי טובה מודע לטובה אלא שאינו מודה בה בפה מלא ומכסה אותה, ולכן 'הכרת הטוב' היינו שיכיר ויגלה את הטובה ויודה בה למי שעשאה עבורו.

ד. ומעודי נתקשיתי בענין הכרת הטוב לאור דברי ספר החינוך (מצוה רמא) באיסור נקימה "ידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע הוא סיבה שתבוא עליו מאת השי"ת, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השי"ת, על כן כשיוצרה או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשי"ת, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו". וכן כתב בספר פלא יועץ (ערך אהבת רעים) "ציותה תורה לא תקום ולא תיטור. והטעם כי האדם ההוא מוכרח במעשיו ושליחות דרחמנא עביד כי ה' אמר לו קלל, ורוע מזלו גרם לו שיגלגלו חובה ע"י חייב וכיון שכן אין מקום לשנוא את חברו כי הוא כגרון ביד החוצץ בו ומה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו".

שמשון בן עליזה ז"ל ע"י בנימין

רחמונה בת רחל שמואל ע"ה

מנוחה רחל בת מטילדה לאה ע"ה ע"י פלד

מוזלי בת חונה ע"ה ע"י יחזקאל כהן

שושנה בת נסרת ע"ה ע"י קרוה

אילנה בת גילה ע"ה ע"י אילן ישראל

לע"ג ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה

ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאנה ע"ה

אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה

עמיה בת סרה ע"ה

הרבה יותר מזמירות של טיפ, וכלפיה אין זה עינוי נפש, וחלילה אם לא היתה שומעת קול תורה היה אצלה עינוי נפש."

מדוע אין לנו כנפים ?

"ברוך אתה בעיר" (כת, ג)

במסכת בבא מציעא (קז, א) נחלקו בביאור הפסוק, רב אמר "ברוך אתה בעיר- שיהא בית סמוך לבית הכנסת", ור' יוחנן אמר "ברוך אתה בעיר- שיהא בית הכסא סמוך לשולחןך".

וביאר הגמ' שר' יוחנן לשיטתו **במס' סוטה** (כב, א) שיש ענין של שחר פסיעות, וכמו שאמר שם שלמדנו קיבול שחר מאלמנה, שכן מעשה היה באלמנה אחת שהיה בית כנסת בשכונתה, והיתה באה להתפלל בכל יום בבית מדרשו של רבי יוחנן, ואמר לה רבי יוחנן, בתי, הרי יש בית כנסת בשכונתך? אמרה לו, רבי, ולא שחר פסיעות יש לי? ולכן סבר שאדרבה עדיף לאדם ללכת לבית הכנסת המרוחק יותר מביתו כדי שיקבל שחר על כך, והברכה האמורה כאן היא שיהיה בית הכסא סמוך לשולחן.

ובשו"ת הלכות קטנות לר' יעקב חגיז זצ"ל (ח"א סי' רכ"ג) מצינו שאלה "למה לא נבראו כנפים לאדם, שהרי חז"ל (סנהדרין צ"ב ע"ב) אמרו שלעתיד לבא הקב"ה עושה כנפים לצדיקים". והשיב "כדי שלא יהא קל לדבר עבירה, ושיהיה לו שחר פסיעות, ובעוד שהולך לחטא רגליו יעכבוהו, ויחזור יצרו צעדי אוננו".

והקשה **בספר דף על הדף** (סנהדרין צב, ב) שלכאורה גם אם יהיו לאדם כנפים עדיין שייך שיקבל "שחר כנפים" כעין שחר פסיעות, כיון שיהיה לו שחר רב יותר אם ידאה ויעוף לבית כנסת מרוחק. ומדברי המהר"י חגיז משמע שאם היו לאדם כנפים לא היה מקבל "שחר כנפים", והדבר תמוה.

אך יש להשיב בפשטות, ששחר הפסיעות נובע לכאורה מחמת הטירחא שבדבר, שבכך שהאדם מתאמץ יותר לשם מצוה שכרו רב יותר, ודבר זה אינו שייך בכנפים, וכדברי הגמ' בסנהדרין שהביא המהר"י חגיז ששם מבואר בפירוש שלצדיקים שהקב"ה יעשה להם כנפים לא יהיה צער ולא מאמץ בדבר ולא יתעייפו כלל. ולכך כתב שאם היו לאדם כנפים כאלה לא היה מקבל כלל שחר פסיעות או שחר כנפים כי אין לו מאמץ וטירחא בדבר, וכדי שיקבל שחר פסיעות ברא הקב"ה את האדם ללא כנפים.

ב. ולכאורה הדבר תלוי במה שדנו הפוסקים האם יש שחר פסיעות בנטיעה במכונות, והאם יש ענין שהאדם יסע לבית כנסת מרוחק יותר.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' מ') נשאל בכעין זה לגבי שחר פסיעות ברכיבה על בהמה, והסיק ששחר פסיעות לא שייך אלא בהולך ברגליו שיש לו טירחא ומאמץ בכך, וכשרוכב על חמור אין לו טירחא בדבר ואינו מקבל שחר. וממילא ה"ה לנוסע במכונות.

וב"כ **בשו"ת ציץ אליעזר** (ח"ב סי' יז) שבנטיעה ברכב לא שייך שחר פסיעות, כי אף שרכוב כמהלך דמי, אבל טירחא כמהלך אין בזה, ולא מקיים על ידי זה מה שצריך אדם להטריח עצמו במצוה כדי לקבל שחר פסיעות.

ומוכח מדבריהם כדברינו ששחר פסיעות תלוי בטירחא, וא"כ אם היו לאדם כנפים לא היה מקבל שחר פסיעות.

ולכאורה כשם שאין לי לנקום במי שמצער אותי כי לא מאיתו הדבר אלא מהש"ת, והוא נגרזן ביד החוצב, כך אין לי להכיר טובה למי שעשאה לי, כי לא מהאדם תבוא הטובה אלא מה'. ויש לפלפל בדבר, וכבר הרחבנו בזה בשיחה לפרשת ויחי (תשע"ג) ואכמ"ל.

יעקב נענש על שהכניס לשון תרגום בתורה

"ארמי אובד אבי וירד מצרימה" (כו, ה)

פירוש נפלא מצאנו ב"חנוכת התורה" על פי דברי המדרש שהביא ב"גליא רזיא": "בשביל שהביא יעקב אבינו לשון תרגום בתורה לבן קראו יגר שהדווא ויעקב קראו גלעד", **בשביל כך באו ישראל בגלות מצרימה**".

וביאר שזוהו שנאמר בפרשת וישב "וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגו' להוריד מצרימה", כלומר שראו שבאו מגלעד, הואיל שיעקב הביא גלעד לשון תרגום בתורה, ולכן הוכרח יוסף לרדת מצרימה. ולכן נאמר "ארמי אובד אבי וירד מצרימה" שבשביל שהביא אבי לשון ארמי בתורה הוכרח לירד מצרימה.

וזהו שאומרים בהגדה "וירד מצרימה, מלמד שהיה אנוס על פי הדיבור", כלומר בשביל שדיבר יעקב ארמית עם לבן לכך היה אנוס לירד למצרים.

אלו שירים משמחים אשת חיל אמיתית ?

"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוהיך ולביתך" (כו, יא)

בספרי דרשו "בכל הטוב זו שירה". ולכאורה מנין שזו שירה? וביאר **המשך חכמה** על פי מה שאמרו שם "ולביתך זו אשתו", והרי כתב **הסמ"ק** שאשה שנדרה שלא לשמוע שיר בעל מפר נדרה, שהוא עינוי נפש בשבילה. ולכן בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב", וגם האשה צריכה לשמוח בהם, והרי אין לאשה שמחה בלא שירה, ועל כן דרשו ש"בכל הטוב" היינו שירה, שתהא שמחה לאשה בכך.

וכן כתב **בעל הטורים** (במדבר ל, יד) על הפסוק "כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו" לענות. ב' במסורה. לענות נפש. על מחלת לענות (תהלים פח, א) והוא ענין כלי שיר. לומר שאם נדרה שלא לשמוע כלי שיר שבעלה מפר לה, שחשוב נדרי עינוי נפש, כדאינא במס' מועד קטן (ט, ב) שאף הזקנות נהנות מכלי שיר, 'בת שתין כבת שית לקל טבלא ריהטא'".

ב. ובחשוקי חמד (בכורות לו, א) לגר"י **זילברשטיין** מופיעה שאלה לגבי אשה שביקשה מבעלה לקנות פסנתר וקלטות של שירים כי היא אוהבת לשמוע שירי קודש, ובעלה טוען שאלו מותרות. והשיב הרב שהצדק עם האשה, והביא כראיה את דברי **השו"ע** (יו"ד סי' רל"ד סע' סב') שפסק על פי דברי הסמ"ק הנ"ל "נדרה שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או לבית אביה ואמה, או שלא תלך במחול או שלא לשורר או שלא לשמוע קול שיר, הוי נדרי עינוי נפש". ומאחר ונחשב לעינוי נפש לאשה, מסתבר אם כן שאין זה 'מותרות', ומותר להכניסו לבית יהודי כשר. וכתב שכן הסכים הגר"ש **אלישיב זצ"ל** באם הדבר אצלה בגדר עינוי נפש.

ושם בהערה הוסיף הרב זילברשטיין שליט"א דבר נפלא "ויכולני להעיד על חמותי הצדקת הרבנית שיינא חיה אלישיב ע"ה שלא היה לה בבית טיפ, והיא התענגה משירים וזמירות של בעלה הגאון הגדול שר התורה

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בפני הקמת בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיוזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין. **לפרטים 08-9452903, 054-2637798**

לע"נ שרה זהרה בת דוד גדסי ע"ה ♦ רחל בת מרים רוקח ע"ה ♦ יעקב בן יעקב ז"ל ע"י יעקובסון ♦ מאיר בן אספרונס בן דוד ז"ל ע"י סלה

יורם בן אריה רייפר ז"ל
אברהם בן מרים ז"ל ע"י סלה
ישראל בן חיים קעטבי ז"ל

שמחה בת שרה אליאס ז"ל ע"י איתח
יעקב בן ריקה בן סימון ז"ל ע"י בריגה
ימימה בת שמעה שלום ע"ה

שלומית בת יוסף כבתי ע"ה
ויקטוריה בת טובה בן זקן ע"ה
אורה עישה בת ביחה פריחה ע"ה